

NEKROLÓG

VARGYAI GYULA (1936–2018)

„A történetírás nem tudja vállatóra fogni úgy a múltat – nem is az a feladata –, hogy megrajzolja a jövőt vagy annak főbb kontúrjait, de mindenképpen lehetnek válasza a jelennek.”

(Vargyai Gyula)

„A nekrológ önmagában is különleges műfaj. Pályatársak és rokonszenvezők szomorú aktualitású tisztelegésének a műfaja. Az írott és elektronikus sajtó általában kötelességszerű megemlékezése ez valamely neves kortárs halálhíre alkalmából. A nekrológ meghatódott, érthető módon elfogódott és elfogult hangvételű, ugyanakkor nagyon sok tanulással szolgáló műfaj. Sokan (el)várják, méricskélik hosszát és szerzőjének őszinteségét, hitelességét, annál kevesebben olvassák és értelmezik annak tanulságait. Pedig a nekrológ adott esetben nagyon is fontos és meglehetősen pontos jelzés lehet egy éppen lezárult életút megítélésének várható alakulástörténetéről. A nekrológban a közösen átélt életesemények felidézésén túl rendre felmerül az életmű jelentőségének és jelentőségének kérdése is. A kérdés ugyanis mindegyre ugyanaz: a gyász- és kegyelettel napok elmúltával adódhat-e kellő esély és igény arra, hogy az elhunyt költő – esetünkben professor Vargyai Gyula – élete és munkássága végre az őt megillető méltó elemzésben és elismerésben részesüljön.” – olvasható Vilcsek Béla Gyurkovics Tiborra emlékező írásában.

Életének 82. évében elhunyt Prof. Dr. Vargyai Gyula történész, nyugalmazott egyetemi tanár, a HM Hadtörténeti Intézet volt tudományos főmunkatársa, 1992–1995 között a Hadtörténeti Intézet igazgatója

Vargyai Gyula (*Budapest, 1936. április 10. – †2018. augusztus 5.) 1954-ben érettségizett a Madách Gimnáziumban és ebben az évben kezdte el egyetemi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. 1958-ban történelem szakos középiskolai tanár, majd 1961-ben jogász végzettséget szerzett.

Oktatói munkásságát 1958-ban gyakornokként kezdte az ELTE ÁJK-nak Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékén. 1959-ben lett tanársegéd. 1961-től 1971-ig – 1964-től adjunktusként – a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományok Karának Jogtörténeti Tanszékén önálló kollégium keretében egyetemes állam- és jogtörténetet adott elő. Emellett rendszeresen tanított magyar állam- és jogtörténetet is.

Első tanulmányai a hatvanas években főleg a reformkor és az abszolutizmus korából jelentek meg. Az állam- és jogtudományok kandidátusi dolgozatát – a katonai közigazgatás 1919–1921-es időszaka témakörben – 1969-ben védte meg. A hetvenes évek elején fő

kutatási területei: Gömbös Gyula államtitkári tevékenysége, illetve honvédelmi minisztersége; a kormányzói jogkör létrejöttének katonai vonatkozásai; a katonai közigazgatás és az ellenforradalmi állam keletkezésének összefüggései; a Bécsben folytatott kutatásai alapján a Monarchia által az első világháború időszakában megszállt területek katonai közigazgatása. A fenti témakörökben jelentek meg publikációi például a *Hadtörténelmi Közlemények* hasábjain.

A felsőoktatási intézményekben végzett oktatói tevékenységét a Bécsben, illetve a Hadtörténelmi Intézetben – utóbbi helyen főállásban rövidebb ideig – eltöltött időszakok szakították meg.

1971 januárjában azzal az indokkal kérte áthelyezését a Hadtörténelmi Intézetbe, hogy az egyetemen megnövekedett oktatási és nevelési feladatok ellátása egyre kevésbé tesz lehetővé a tudományos kutatómunka végzését. Polgári alkalmazottként hadtörténész tudományos főmunkatárs 1971. július 1-jétől. Ekkor választott szakmai területe: a Horthy-korszak katonapolitikai kérdéseinek vizsgálata.

Vargyai Gyula „igen sokoldalúan képzett történész”, aki jogi végzettséggel is rendelkezett, „így jelentősek az állam- és jogtörténelmi témakörben publikált eredményei. „Publikációiban szerencsés kézzel és tudományos elmélyültséggel alkalmazta, illetve elemzte a levéltári forrásokat, amelyeket külföldi tanulmányútján, így többek között a bécsi Collegium Hungaricum ösztöndíjasaként feltárt... Elmélyült szakmai tudással és felkészültséggel rendelkező, tehetséges kutató történész. Erényei közé tartozik ezenkívül problémalátási és kifejtési készsége, mondanivalója megfogalmazásában megnyilvánuló egzakt-tudományosság igényeinek megfelelő kifejező ereje” – olvasható egy 1972-ben készült jellemzésben.

1973. január 1-jétől 1977. március 31-ig Bécsben, a Collegium Hungaricum igazgatóhelyettesként dolgozott, ahol elmélyült levéltári kutatásokat folytatott. Az előljárói értékelése szerint munkáját ebben az időszakban is nagy munkabírással és elismerésre méltóan végezte. „A kutatásai során számos új történelmi tényrt tárt fel és publikált a magyar hadtörténelem területén”.

1977-ben visszatérve hosszabb külszolgálatról négy könyve jelent meg. Az 1986-ban az Akadémiai Kiadó által gondozott munkájával kiérdemelte a történelemtudomány doktora (azonos az MTA doktorával) fokozatot.

Oktatói munkáját 1977-től az ELTE BTK Új- és Legújabb kori Magyar Történelmi Tanszékén folytatta, majd 1981-től a kar Történelem Segédtudományai Tanszékén docensként dolgozott. 1981-től vezette a „Bevezetés a történettudományba” kollégiumot. Az 1980-as évek második felében jelentős eredményeket ért el a levéltáros képzés újkori „vetületével”, igen széles tematikával – zömében a XIX–XX. század magyar és egyetemes történetének témakörében speciális kollégiumokat tartott. Ezekben az években rendszeresen előadott a középiskolai tanárok részvételével rendezett konferenciákon.

Többször hosszabb ideig kutatót külföldi levéltárakban, hazai és külföldön rendezett nemzetközi konferenciákon gyakran tartott előadásokat.

Vargyai Gyula az egyetemi tanári pályázatát bíráló bizottság értékelése szerint is „igen jó, szuggesztív előadó, óráinak látogatottsága igen magas” volt. Elismerésre méltó „oktatói és tudományos tevékenységének összhangja”; Vargyai Gyula „kollegiális magatartása, segítőkészsége, az alkotói- és oktatómunkához szükséges tanszéki harmónia megtartásában játszott szerepe”.

1992. február 17-én az ELTE főállású egyetemi tanáráként kinevezték a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténet Intézet Igazgatójává, a főigazgató tudományos helyettesévé. E munkakörben 1995. december 31-ig az előírt kötelezettségeit messze meghaladva segítette az Intézet fiatal kutatóinak szakmai fejlődését, tudományos előmenetelét.

Vargyai Gyula tudományos közleményeinek a száma kb. 150. Fő munkái:

A katonai közigazgatás és kormányzói jogkör című könyvét a Jogi és Közgazdasági Kiadó 1971-ben jelentette meg. Volt tanítványa, Szakály Sándor történész recenzója szerint, a könyv tulajdonképpen két kérdés megoldására vállalkozott. Egyik a katonai szervezeteknek a közigazgatásba, természetesen elsősorban a belügyi közigazgatásba való beavatkozásának mértéke, főleg 1919 őszén és 1920 telén, de bizonyos mértékig figyelemmel kíséri ennek alakulását egészen 1921 végéig. A másik a kormányzóválasztás, a kormányzói jogkörrel szóló 1920: I. tc. és az ennek kibővítéséről szóló 1920: XVII. tc. megalkotása, az ezek körül zajlott viták.

A könyv lényegileg azt bizonyítja, hogyan szervezett a fővezérség olyan katonai közigazgatási, nyomozó stb. keretet, mely gyakorlatilag teljesen független volt a polgári közigazgatástól és igazságszolgáltatástól, de állandó nyomást gyakorolt rá úgy, hogy a hadsereg olyan hatalommá fejlődött, mely nemcsak a polgári közigazgatással és igazságszolgáltatással, de a nemzetgyűléssel szemben is teljesen érvényesíteni tudta akaratát. Gyakorlatilag ennek következménye volt Horthy Miklós kormányzóvá választása és a kormányzó közvetlen rendelkezési joga a hadsereggel a vezérkari főnökség (később a Honvédelmi Minisztérium VI. osztálya) útján, lehetővé téve a miniszternek kikapcsolását is, mert ez bármilyen gyengén és formálisan is, mégis függött a nemzetgyűléstől. Mindezt a szerző az tények végtelen sorával bizonyítja, akit az apró adatoknak a levéltárból kielemezett ezrei tesznek képessé arra, hogy a szintén igen szélesen felhasznált memoár irodalmat is jól használhassa, és azok felett nagyon gondos kritikát gyakorolhasson.

„Jogtörténetivé a munkát elsősorban az teszi, hogy szigorú jogi rendben tárgyalja előbb a fővezérség, majd a honvédelmi minisztérium viszonyát a különböző polgári szervezetekhez, a törvényhozáshoz, gazdasági kérdésekhez stb.” –írja Szakály Sándor.

Az Akadémiai Kiadó gondozásában 1983-ban jelent meg *A hadsereg politikai funkciói Magyarországon a harmincas években* című könyve, amelyben a szerző feltárta a magyar ellenforradalmi rendszer születésének döntően katonai jellegzetességeit. Vizsgálta továbbá, hogy a '30-as évek első felének kül- és belpolitikai értelemben egyaránt jobbra nyitó politikájában milyen szerepet játszott a katonai vezetés és a hadsereg, milyen keretek között és hogyan gyakorolhattak politikai funkciókat a fegyveres erők abban a periódusban, amikor a békeszerződés katonai rendelkezései megkerülhetőkké váltak, majd hatályukat veszítették. A kötetben összefoglalja a békeszerződés katonai előírásain túllépő döntések történetének fontosabb jellemzőit, a felsőbb katonai vezetés szervezettörténetét, a fegyveres erők, kül- és belpolitikai tevékenységét. A zárófejezetben bemutatja, hogy a katonai vezetés a 30-as évek második felében milyen szerepet játszott az államszervezet militarizálásában.

A Kozmosz Könyvek Én világom sorozatában három könyve jelent meg. *A Sisak és cylinder, A katonai vezetés és a politika Magyarországon a második világháború előestéjén* című munkájának (1983) előszavában Vargyai Gyula a történész feladatának tartja, hogy lehetőleg „kevésbé hasznosított” források feltárása révén adjon választ a magyar

múlttal kapcsolatos kérdésekre. „Az ilyen jellegű és értelmű válaszokat már az is sürgetheti, hogy többször és többen nálunk a második lépést tették meg elsőként: az a legtermészetesebb, hogy magának a történetírásnak is szüksége van az emlékiratokra, a visszaemlékezésekre, hiszen a legfontosabb források gyakran csak töredékeikben maradtak meg. Az pedig, hogy ezeket a visszaemlékezéseket olykor maguk a szereplők készítették még fokozhatja – s joggal – a válaszok iránti keresletet. Az emlékiratokból, a memoárokból azonban a múlt csak akkor ismerhető meg, ha elvégezzük azt a szétszórt mozaikokból történő összerakósdít, amely lehet öncélú játék, vagy eredményezheti a valóságot. A valós képtől persze még mindig távol lehet tartania jelent. A történetírás nem tudja valatára fogni úgy a múltat – nem is ez a feladata –, hogy megrajzolja a jövőt vagy annak főbb kontúrjait, de mindenképpen lehetnek válasza a jelennek.”

E könyv folytatásaként 1985-ben jelent meg a *Tengelytörés*, „*Szövetséges*” államok a keleti fronton. 1941–1944 című kötet, amelyben Vargyai Gyula Magyarország második világháborús történetének néhány részletét „felvillantva”, új kutatási eredményekre támaszkodva Magyarország háborús részvételét egy munkában mutatja be Németország más kelet-közép-európai „szövetségesének” szerepvállalásával.

Az *Én világom* sorozat részeként három évvel később született meg a *Pusztai ország* című kötet. A *Pusztai ország* egy „történelmi trilógia” utolsó kötetének tekinthető. Szakály Sándor értékelése szerint a három kötet gyakorlatilag Magyarország 1938 és 1945 közötti „újragondolt” történetét adja ki, sajátos komparatistikai módszerek alkalmazásával kiterjesztve a vizsgálódást a Duna-medence más, a hitleri Harmadik Birodalom sajátos szövetségi rendszerébe tartozó országai – Horvátország, Románia, Szlovákia – történetének hasonló időszakára. A korábbi két könyvben nyomon követhettük a második világháborúba történt bekapcsolódások – és magyar vonatkozásban az azt megelőző visszacsatolások – történetét, majd a háborúból történő kiválás lehetőségének útkereséseit. A mostani kötet gyakorlatilag a végkifejlet, az összeomlás történetét dolgozza fel, szinte napról-napra követve az utolsó két háborús esztendő, 1944–1945 eseményeit. A kötet középpontjában a kiugrási kísérletek – Magyarország esetében a megszállás és a nyilas hatalomátvétel és uralom – bemutatása áll. Vargyai Gyula e kötetben keresi a választ: vajon miért sikerült az egyik országnak elkerülnie a megszállást, míg a másiknak nem, miért szerzett lépéselőnyt a kiugrás előkészítésében az egyik, és szenvedett hátrányt a másik, miért sikerült a kiugrás az egyiknek és miért nem a másiknak? Vargyai Gyula könyve, melyet elsősorban a magyar történetírásban nem túl gyakran alkalmazott összehasonlító módszer tesz különösen érdekessé, újabb lépést jelent Magyarország második világháborús szereplésének megismeréséhez. A *Kozmosz Könyvek*. Az *én világom* címet viselő sorozatában történt megjelentetése pedig feltételezi, hogy számos fiatal olvasót nyerhet meg a történelemnek, a történelmi munkák „forgatásának”, mert a múlt megismerése nélkül a jövőről beszélni felesleges.

A *Magyarország a második világháborúban – Összeomlástól összeomlásig* című könyv 2001-ben a Korona Kiadó gondozásában jelent meg. A Szerző e kötetében az első világháború befejezésétől 1945-ig vizsgálja a magyar történelmet és hadtörténetet. Áttekinti az 1918-as év eseményeit, szól a Károlyi-kormány tevékenységéről, a Tanácsköztársaságról, majd a katonai diktatúrát váltó konszolidációról. A könyv részletesen elemzi Trianon megrázkódtatásának katonai következményeit, az ezt ellensúlyozni igyekvő szándékokat és azok megvalósulását. Bemutatja a hadsereg kül- és belpoliti-

kát egyaránt érintő tevékenységét, a visszacsatolások katonai és közigazgatási vetületeit, a Győri Program megszületését és végrehajtását. Külön hangsúlyt kap Magyarország hadba sodródásának, a katonai és a politikai vezetés egymással vívott hatalmi harcának, a gyorshadtest, a Kárpátcsoport és a tragikus sorsú magyar 2. hadsereg történetének tárgyalása. Eddig még fel nem tárt vonatkozásokat közöl a német kegyekért folytatott magyar–román versenyfutás dokumentumaiból. A kiugrás sikertelensége, ennek okai és az 1944. október 15-ét követő államiság története zárja a nagy ívű, közérthető áttekintést. Figyelemre méltóak a szerzőnek a kötet előszavában olvasható gondolatai is: „Nem csupán a könyveknek van sorsuk. Ebben a szerzők is osztoznak. A monográfus és a szintézist készítő egyaránt. A historiográfia-elmélet nagy kérdése – mikor születhet, esetleg ráhatással is szintézis, ezt mikor teszi lehetővé a monográfia korszak – több választ vagy megközelítést kaphat. Ha pedig a szintézis rendhagyó, mert a kutatási eredményekkel indoklásként él (visszaél), az oly sok magyarázatot kívánna, amelyet a kikölkent menetrendhez meghívott olvasó aligha viselne el. Forrásaink kényszerűen töredékesek... A mozaikok teljes összerakását persze sohasem lehet befejezni. Félbehagyni pedig nehéz. Kéziratunk egy 10-15 éves egyetemi előadás-sorozat terméke is. Így ennek hallgatói akár társszerzőként is említhetők.”

Egy, a kötet megjelenéséről a *Magyar Tudomány*ban 2002-ben tudósító könyvszemléből (szerzők: Vági Zoltán és Kádár Gábor) kiemelendő: a szerző nemcsak a magyar levéltárakban található iratanyagot, hanem az 1919–1945 közötti periódus magyar történelmével kapcsolatos, a német és osztrák archívumokban megbúvó dokumentációt is igen alaposan feldolgozta. Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a szerző a bölcsészkart megelőzően az ÁJTK-n is tanított, személyében tehát egy olyan kiterjedt jogi ismeretekkel rendelkező jogtudós–történész szakember ült az íróasztalhoz, aki – nem mellesleg – az ország legismertebb hadtörténészei közé (is) tartozik. A korszak és a választott téma feldolgozásánál pedig eme tudományok (jog–történelem–hadtörténet) forrásainak, eszközeinek és eredményeinek együttes, kiegyensúlyozott színvonalú alkalmazása Vargyai professzor interpretációját sajátossá és az adott kort tárgyaló többi műhöz képest markánsan egyedivé formálta.

A biatorbágyi merénylet – Merénylet a merénylet ellen a Hadtörténelmi Levéltári Kiadványok sorozatban, 2002-ben jelent meg. A szerző e kötetben „több helyszínt rekonstruált. A torbágyit, a bécsit, a budapestit. No, meg az ausztriai és a németországit. Az indíték felderítése eltért a nyomozást végzők „bravúros” teljesítményétől, amikor ezek egyedüli tetteket láttak Matuska Szilveszterben. Motivációt pedig nem találtak. A könyv szerzője viszont – úgy tűnik – sikerrel vágta át a gordiusi csomók halmazát. A harmincas évek eleje magyar társadalmának szinte egészét felkavaró bűncselekmény társtetteseit, bűntársait is eredménnyel kereste. A motívumot pedig a bethleni konszolidáció kifulladását kihasználni kívánók cselekvés-kényszerében találta meg... A szerző Horatiusnak tett eleget – kilenc évig rejtegesd, amit írtál –, amikor publikálja kéziratát. Világosabb lett a Matuska-alagútban, már többet láthatunk belőle – olvashatóak a volt tanítvány, Fehér József ajánló sorai.

Vilcsek Béla: Megkésett nekrológ. *Napút*, 2011/1. sz. 3–6. o. In: Napkút Kiadó honlapja: http://www.napkut.hu/naput_2011/2011_01/003.htm (A letöltés időpontja: 2019. március 12.); *Vági Zoltán – Kádár Gábor*: Vargyai Gyula: Magyarország a második világháborúban. – Összeomlástól összeomlásig. Recenzió. *Magyar Tudomány*, 2002/5. sz. 680. o.; Vargyai Gyula egyetemi tanári pályázatának bírálata. A bíráló bizottság tagja: Kállay István, Galántai József és Izsák Lajos professzorok. 1989. március 2.; Az ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék összoktatói értekezletének jegyzőkönyve, 1989. március 2.; Dr. Vargyai Gyula személyi anyaggyűjtője. Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Központi Irattára. Száma: 99 465.; *Vargyai Gyula*: A hadsereg politikai funkciói Magyarországon a harmincas években. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983. Bevezetés, 7. o.; *Vargyai Gyula*: Magyarország a második világháborúban – Összeomlástól összeomlásig. Korona Kiadó, Budapest, 2001. 391. o. (Előszó és fülszöveg); *Vargyai Gyula*: A hadsereg szerepe a magyar belpolitikában a harmincas évek első felében. *A Magyar Tudományos Akadémia II. Osztályának Közleményei*, 29. (1980) Akadémiai Kiadó, Budapest, 207–218. o.; *Vargyai Gyula*: Tengelytörés, „Szövetséges” államok a keleti fronton. 1941–1944. (Kozmosz könyvek. Az én világom sorozat.) Budapest, 1984.; *Vargyai Gyula*: Sisak és cilinder. A katonai vezetés és a politika Magyarországon a második világháború előestéjén. (Kozmosz könyvek. Az én világom sorozat.) Budapest, 1984.; *Szakály Sándor*: Vargyai Gyula – Pusztas ország, recenzió. *Hadtörténelmi Közlemények*, 103. (1990) 3. sz. 183–184. o.; *Vargyai Gyula*: Pusztas ország. (Kozmosz könyvek. Az én világom sorozat.) Budapest, 1988.

Horváth Miklós

TARTALOM

	TANULMÁNYOK	
BALLA PÉTER	IV. Bogdán vajda lázadása a lengyel–oszmán diplomáciai kapcsolatok tükrében (1568–1572)	393
	KÖZLEMÉNYEK	
PROHÁSZKA LÁSZLÓ	Lux Elek első világháborúval kapcsolatos plasztikai alkotásai.....	415
	MŰHELY	
B. SZABÓ JÁNOS	II. Lajos halálának helyszíne: táj és orális hagyomány	443
	VITA	
BOTLIK RICHÁRD – NEMES ISTVÁN	Gondolatok az 1526. évi mohácsi csata távolmaradóiról, a hadkötelezettség törvényeiről és a tárgyalt kor orvosi kérdéseiről	455
B. SZABÓ JÁNOS – C. TÓTH NORBERT	Válasz Botlik Richárdnak és Nemes Istvánnak	475
	SZEMLE	
RÉFI ATTILA	Császári-királyi karabélyos és vértes törzstisztek a francia háborúk idején (1792–1815) Életrajzi lexikon I. kötet: A–H (<i>Lenkefi Ferenc</i>)	489
PÁL-ANTAL SÁNDOR	Ágyúcső és puskapor. Bodor Ferenc, a 48-as csíki ágyúöntő és löporgyártó (<i>Kemény Krisztián</i>)	491
UDOVECZ GYÖRGY	1848–1849 magyar katonáinak öltözete, felszerelése és fegyverzete. Segédanyag katonai hagyományörzők részére (<i>Kemény Krisztián</i>)	494
KISS GÁBOR – MOLNÁR ANDRÁS (szerk.)	Csány László és kortársai. Tudományos emlékülés Csány László születésének 225. évfordulója tiszteletére (<i>Balogh Máté</i>)	497
JACQUES COUDRAY	Journal du temps de guerre de François-Xavier Lobry, lazariste. Serviteur de l'Église et de la Patrie sur le Front d'Orient (1914–1919). Analyse et commentaires (<i>Bene Krisztián</i>)	502
BOKODI-OLÁH GERGELY	Nemzetőrség 1956 (<i>Marschal Adrienn</i>)	504
--	Magyar Október. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc online térképes adatbázisa (<i>Markó György</i>)	507
ÖTVÖS ISTVÁN – TRIEBER PÉTER (szerk.)	A dolgozó népet szolgálták? Fegyveres testületek és pártirányításuk a szocializmusban (<i>Markó György</i>)	509

	KRÓNKA	
POLGÁR BALÁZS	Háború, régészet és kulturális örökségvédelem II.	513
	BIBLIOGRÁFIA	
MOHÁCSI ZOLTÁN	A 2016. évi magyar hadtörténelmi irodalom válogatott bibliográfiája	519
	NEKROLÓG	
HORVÁTH MIKLÓS	Vargyai Gyula (1936–2018)	573

CONTENTS

	STUDIES	
PÉTER BALLA	The Rebellion of Voivode Bogdan IV in the Mirror of Polish–Ottoman Diplomatic Relations (1568–1572)	393
	PUBLICATIONS	
LÁSZLÓ PROHÁSZKA	Staus of Elek Lux Connected to World War I	415
	WORKSHOP	
JÁNOS B. SZABÓ	The Place of the Death of Louis II: Landscape and Oral Tradition	443
	DEBATE	
BOTLIK RICHÁRD – NEMES ISTVÁN	Thoughts about Those Who Were Missing from the Battle of Mohács in 1526, the Law of Liability for Military Service and the Surgical Issues of the Age	455
JÁNOS B. SZABÓ – NORBERT C. TÓTH	Answer to Richárd Botlik and István Nemes	475
	REVIEWS	
ATTILA RÉFI	Royal and Imperial Carabinier and Cuirassier Staff Officers in the Times of the French Wars (1792–1816). Biographical Lexicon Volume I: A–H [Császári–királyi karabélyos és vétérs törzstisztek a francia háborúk idején (1792–1815) Életrajzi lexikon I. kötet: A–H] (<i>Ferenc Lenkefi</i>)	489
SÁNDOR PÁL-ANTAL (Ed.)	Cannon Tube and Gunpowder. Ferenc Bodor, Cannon and Gunpowder Producer of Csík in 1848 [Ágyúcső és puskapor. Bodor Ferenc, a 48-as csíki ágyúöntő és lőporgyártó] (<i>Krisztián Kemény</i>)	491
GYÖRGY UDOVECZ	The Clothing, Equipment and Weaponry of the Hungarian Soldiers of 1848–1848. Guide to Military Traditionalists [1848–1849 magyar katonáinak öltözete, felszerelése és fegyverzete. Segédanyag katonai hagyományörzők részére] (<i>Krisztián Kemény</i>)	494
GÁBOR KISS – ANDRÁS MOLNÁR (Eds.)	László Csányi and His Contemporaries. Scientific Conference in Honour of the 225th Anniversary of the Birth of László Csányi [Csány László és kortársai. Tudományos emlékülés Csány László születésének 225. évfordulója tiszteletére] (<i>Máté Balogh</i>)	497
JACQUES COUDRAY	Journal du temps de guerre de François-Xavier Lobry, lazariste. Serviteur de l'Église et de la Patrie sur le Front d'Orient (1914-1919). Analyse et commentaires (<i>Bene Krisztián</i>)	502

GERGELY BOKODI-OLÁH	National Guard 1956 [Nemzetőrség 1956] (<i>Adrienn Marschall</i>)	504
--	Hungarian October. The Online Map Database of the Hungarian Revolution and War for Freedom of 1956 [Magyar Október. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc online térképes adatbázisa] (<i>György Markó</i>)	507
ISTVÁN ÖTVÖS – PÉTER TRIEBER (Eds.)	Did They Really Serve the Working People? Armed Bodies and Their Party Control in the Socialist Era [A dolgozó népet szolgálták? Fegyveres testületek és pártirányításuk a szocializmusban] (<i>György Markó</i>)	509
	CHRONICLE	
BALÁZS POLGÁR	War, Archeology and Defence of Cultural Heritage	513
	BIBLIOGRAPHY	
ZOLTÁN MOHÁCSI	Selected Bibliography of Military History of 2016	519
	IN MEMORIAM	
MIKLÓS HORVÁTH	Gyula Vagyai (1936–2018)	573

INHALT

	STUDIEN	
PÉTER BALLA	Der Aufruhr des Woiwoden Bogdan IV. im Spiegel der polnisch-osmanischen diplomatischen Beziehungen (1568–1572)	393
	MITTEILUNGEN	
LÁSZLÓ PROHÁSZKA	Plastische Werke von Elek Lux im Zusammenhang mit dem Ersten Weltkrieg	415
	WERKSTATT	
JÁNOS B. SZABÓ	Schauplatz des Todes von Ludwig II. (Böhmen und Ungarn): Landschaft und orale Tradition	443
	DISKUSSION	
RICHÁRD BOTLIK – ISTVÁN NEMES	Gedanken über die Abwesenden in der Schlacht bei Mohács (Mohatsch) im Jahr 1526, die Gesetze der Wehrpflicht und medizinische Fragen der behandelten Zeit	455
JÁNOS B. SZABÓ – NORBERT C. TÓTH	Antwort an Richárd Botlik und István Nemes	475
	RUNDSCHAU	
ATTILA RÉFI	Kaiserlich-königliche Karabiner- und geharnischte Stabsoffiziere zur Zeit der Französischen Kriege (1792–1815). Biografisches Lexikon. Band 1: A–H [Császári-királyi karabélyos és vértés törzstisztek a francia háborúk idején (1792–1815) Életrajzi lexikon I. kötet: A–H] (<i>Ferenc Lenkefi</i>)	489
SÁNDOR PÁL-ANTAL (Hrsg.)	Kanonenrohr und Schießpulver. Ferenc Bodor, der Kanonengießer und Schießpulverhersteller aus Csík aus der Revolution von 1848 [Ágyúcső és puskapor. Bodor Ferenc, a 48-as csíki ágyúöntő és löporgyártó] (<i>Krisztián Kemény</i>)	491
GYÖRGY UDOVECZ	Bekleidung, Ausrüstung und Bewaffnung der ungarischen Soldaten von 1848–1849. Hilfsmaterial für militärische Traditionspfleger [1848–1849 magyar katonáinak öltözete, felszerelése és fegyverzete. Segédanyag katonai hagyományörzők részére] (<i>Krisztián Kemény</i>)	494
GÁBOR KISS – ANDRÁS MOLNÁR (Hrsg.)	László Csány und seine Zeitgenossen. Wissenschaftliche Gedenksitzung anlässlich des 225. Jahrestages der Geburt von László Csány [Csány László és kortársai. Tudományos emlékülés Csány László születésének 225. évfordulója tiszteletére] (<i>Máté Balogh</i>)	497

JACQUES COUDRAY	Journal du temps de guerre de François-Xavier Lobry, lazariste. Serviteur de l'Église et de la Patrie sur le Front d'Orient (1914–1919). Analyse et commentaires (<i>Krisztián Bene</i>) 502
GERGELY BOKODI-OLÁH	Nationalgarde 1956 [Nemzetőrség 1956] (<i>Adrienn Marschal</i>) 504
--	Ungarischer Oktober. Die Online-Kartendatenbank der ungarischen Revolution und des Freiheitskampfes von 1956 [Magyar Október. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc online térképes adatbázisa] (<i>György Markó</i>) 507
ISTVÁN ÖTVÖS – PÉTER TRIEBER (Hrsg.)	Im Dienst des arbeitenden Volkes? Bewaffnete Körperschaften und ihre Leitung durch die Partei im Sozialismus [A dolgozó népet szolgálták? Fegyveres testületek és pártirányításuk a szocializmusban] (<i>György Markó</i>) 509
	CHRONIK
BALÁZS POLGÁR	Krieg, Archäologie und Schutz des Kulturerbes II 513
	BIBLIOGRAFIE
ZOLTÁN MOHÁCSI	Ausgewählte Bibliografie der ungarischen militärgeschichtlichen Literatur des Jahres 2016 519
	NEKROLOG
MIKLÓS HORVÁTH	Gyula Vargyai (1936–2018) 573

TABLE DES MATIÈRES

	ÉTUDES	
PÉTER BALLA	La révolte du voïvode Bogdan IV à la lumière des relations diplomatiques polono-ottomanes (1568–1572)	393
	PUBLICATIONS	
LÁSZLÓ PROHÁSZKA	Les œuvres plastiques d'Elek Lux liées à la Première Guerre mondiale	415
	ATELIER	
JÁNOS B. SZABÓ	Lieu du décès de Louis II : paysage et tradition orale	443
	DÉBAT	
RICHÁRD BOTLIK – ISTVÁN NEMES	Réflexions sur les absents de la bataille de Mohács de 1526, les lois sur le service militaire obligatoire et les questions médicales de l'époque traitée	455
JÁNOS B. SZABÓ – NORBERT C. TÓTH	Réponse à Richárd Botlik et à István Nemes	475
	REVUE	
ATTILA RÉFI	Officiers supérieurs de carabiniers et cuirassiers de l'armée impériale-royale à l'époque des guerres françaises (1792–1815) [Császári-királyi karabélyos és vértés törzstisztek a francia háborúk idején (1792–1815)] Encyclopédie biographique, tome I : A–H] (<i>Ferenc Lenkefi</i>)	489
SÁNDOR PÁL-ANTAL	Canon et poudre. Ferenc Bodor, un fondateur de canons et fabricant de poudre de 1848 issu de Csík [Bodor Ferenc, a 48-as csíki ágyúöntő és löporgyártó] (<i>Krisztián Kemény</i>) ...	491
GYÖRGY UDOVECZ	Habits, équipements et armes des soldats hongrois de 1848–1849. Manuel pour les gardiens des traditions militaires [1848–1849 magyar katonáinak öltözete, felszerelése és fegyverzete. Segédanyag katonai hagyományörzők részére] (<i>Krisztián Kemény</i>)	494
GÁBOR KISS – ANDRÁS MOLNÁR (Ed.)	László Csány et ses contemporains. Colloque de commémoration à l'occasion du 225 ^e anniversaire de la naissance de László Csány [Csány László és kortársai. Tudományos emlékülés Csány László születésének 225. évfordulója tiszteletére] (<i>Máté Balogh</i>)	497
JACQUES COUDRAY	Journal du temps de guerre de François-Xavier Lobry, lazariste. Serviteur de l'Église et de la Patrie sur le Front d'Orient (1914–1919). Analyse et commentaires (<i>Krisztián Bene</i>)	502
GERGELY BOKODI-OLÁH	La Garde nationale, 1956 [Nemzetőrség 1956] (<i>Adrienn Marschal</i>)	504

--	Octobre hongrois. La base de données cartographiques en ligne de la révolution et de la guerre d'indépendance de 1956 [Magyar Október. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc online térképes adatbázisa] <i>(György Markó)</i> 507
ISTVÁN ÖTVÖS – PÉTER TRIEBER (Ed.)	Servaient-ils le peuple des travailleurs ? Les forces armées sous la direction du parti dans le régime socialiste [A dolgozó népet szolgálták? Fegyveres testületek és pártirányításuk a szocializmusban] <i>(György Markó)</i> 509
	CHRONIQUE
BALÁZS POLGÁR	Guerre, archéologie et protection du patrimoine culturel II. 513
	BIBLIOGRAPHIE
ZOLTÁN MOHÁCSI	Bibliographie sélective de la littérature hongroise d'histoire militaire de l'année 2016 519
	NÉCROLOGIE
MIKLÓS HORVÁTH	Gyula Vagyai (1936–2018) 573

СОДЕРЖАНИЕ

ИССЛЕДОВАНИЯ

- ПЕТЕР БАЛЛА Мятёж воеводы IV. Богдана в зеркале польско–османских дипломатических отношений (1568–1572) 393

ПУБЛИКАЦИИ

- ЛАСЛО ПРОХАСКА Пластические скульптуры Элека Люкс, связанные с Первой мировой войной 415

МАСТЕРСКАЯ

- ЯНОШ Б. САБО Место смерти Лайоша II.: местная и устная традиция 443

ДИСКУССИЯ

- РИЧАРД БОТЛИК – ИШТВАН НЕМЕШ Размышления об отсутствующих в битве при Мохаче в 1526-ом году, о законах военной службы и о медицинских вопросах обсуждаемой эпохи 455

- ЯНОШ Б. САБО – НОРБЕРТ Ц. ТОТ Ответ Ричарду Ботлику и Иштвану Немешу 475

ОБЗОР

- АТТИЛА РЕФИ Императорско-королевские карабины и штабные офицеры кирасиры во время французских войн (1792–1815). Биографический лексикон, том I: А–Н [Császári-királyi karabélyos és vértés törzstisztek a francia háborúk idején (1792–1815)] Encyclopédie biographique, tome I : А–Н](*Ференц Ленкефи*) 489

- ШАНДОР ПАЛ-АНТАЛ Ствол пушки и пушечный порох. Ференц Бодор, 1848-ой чукский производитель пушек и пушечного пороха [Bodor Ferenc, a 48-as csíki ágyúöntő és lőporgyártó] (*Кристиан Кемень*) 491

- ДЁРДЬ УДОВЕЦЗ Одежда, снаряжение и вооружение венгерских солдат 1848-1849-их годов. Вспомогательный материал для хранителей военной традиции [1848–1849 magyar katonáinak öltözete, felszerelése és fegyverzete. Segédanyag katonai hagyományőrök részére] (*Кристиан Кемень*) 494

- ГАБОР КИШШ – АНДРАШ МОЛНАР (Изд.) Ласло Чань и его современники. Научно-мемориальная сессия в честь 225-ой годовщины дня рождения Ласло Чань [Csány László és kortársai. Tudományos emlékülés Csány László születésének 225. évfordulója tiszteletére] (*Мате Балог*) 497

JACQUES COUDRAY	Journal du temps de guerre de François-Xavier Lobry, lazariste. Serviteur de l'Église et de la Patrie sur le Front d'Orient (1914–1919). Analyse et commentaires (Кристиан Бене) 502
ГЕРГЕЙ БОКОДИ-ОЛАХ	Национальная гвардия 1956 [Nemzetőrség 1956] (Адриенн Маршал) 504
--	Венгерский октябрь. База данных онлайн-карт Венгерской революции 1956-ого года и Борьбы за свободу [Magyar Október. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc online térképes adatbázisa] (Дьёрдь Марко) 507
ИШТВАН ЭТВЁШ – ПЕТЕР ТРИЕБЕР (Изд.)	Служили ли они трудящимся, народу? Вооруженные органы и их партийное руководство в социализме [A dolgozó népet szolgálták? Fegyveres testületek és pártirányításuk a szocializmusban] (Дьёрдь Марко) 509
	ХРОНИКА
БАЛАЖ ПОЛГАР	Война, археология и культурное наследие II. 513
	БИБЛИОГРАФИЯ
ЗОЛТАН МОХАЧИ	Избранная библиография венгерской военно-исторической литературы 2016-ого года 519
	НЕКРОЛОГ
МИКЛОШ ХОРВАТ	Дьюла Вардяи (1936–2018) 573

A HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK KÖZLÉSI SZABÁLYZATA

A *Hadtörténelmi Közlemények* kizárólag a magyar és a magyar hadtörténelemhez kapcsolódó egyetemes hadtörténet körébe tartozó, első közlésnek számító publikációkat közöl 1-1,5 (kivételes esetekben 2) szerzői ív (legfeljebb 80 000 leütés) terjedelemben. A *Hadtörténelmi Közlemények* referált folyóirat, melynek rovataiban csak két független lektor és a folyóirat impresszumában olvasható Szerkesztőbizottság tagjai által jóváhagyott írások jelenhetnek meg. A Szerkesztőség csak névvel, címmel és elérhetőséggel ellátott kéziratokat fogad el, melyeket kérünk a kézirat elején föltüntetni.

A Tanulmányok, Közlemények, Műhely és Forrásközlemények rovatok valamelyikébe szánt íráshoz magyar nyelvű rezümét kérünk csatolni. A képeket, grafikonokat, térkép-vázlatokat külön (számozott, jól azonosítható) fájlokban, 300 DPI felbontásban, lehetőség szerint JPG fájlként mellékeljük.

Recenziók beküldésénél kérjük, hogy a szemlézett könyv teljes címléírását közöljék (szerző, cím, sorozatcím, ha van, megjelenés helye, kiadó, megjelenés éve, oldalszám, ISBN-szám).

A folyóiratban megjelentetendő írásokhoz (a krónikák, könyvszemlék, nekrológok kivételével) bibliográfiát és szükség esetén (külön) rövidítésjegyzéket kérünk csatolni az írás végén.

A jegyzetekben az idézett műveket, forrásokat rövidítve, a szerző (szerkesztő) vezetéknevével és a megjelenés évszámával kérjük megadni, amit az írás végére helyezett Bibliográfiában kell feloldani, a rövidítés és annak feloldása között Tab. leütés alkalmazandó (pl.: *Farkas* 2012. → *Farkas Katalin*: Perczel Mór az emigrációban. *Hadtörténelmi Közlemények*, 125. (2012) 1. sz. 41–90. o.).

A *Hadtörténelmi Közlemények*ben kiemelésre a dőlt betűs szedés (kurzíválás, italic), kivételesen a félkövér szedés (bold) szolgál, aláhúzást és ritkítást ne használjanak. Művek, szakirodalmi írások szövegének átvételét idézőjelek közé foglalásuk jelzi, az idézetek egészének kurzív szedéssel való közlését kérjük mellőzni. A főszövegben kurzívval emelik ki a műcímeket, az idegen nyelvű terminus technicusokat így: (*terminus technicus*), és ahogyan a jegyzetekben, úgy a főszövegben is kurzíválják a folyóiratok elnevezését.

A szerző család- és keresztnéve kurzívval szedendő. A keresztnévet mindig ki kell írni, nem kezdőbetűvel rövidíteni (kivétel, ha a címlapon csak kezdőbetű szerepel). A szerző keresztné- és családnévének sorrendje mindig a nyomtatványon olvashatóval egyezik meg. Társszerzők nevei között nagyködtőjelet kell használni. A szerző(k) neve után mindig kettőspont következzen, kivétel, ha a név genitivusban áll, ekkor az írásjel elmarad (pl. *Erasmii Opera omnia*; *Zrínyi Miklós* Válogatott művei).

A mű címét a jegyzetekben nem kell kurzíválni. Ha a műnek alcíme is van, közéjük pont kerüljön, akkor is, ha az alcím zárójelben van. A cím után, zárójel nélkül következik a kötet szerkesztőjének neve, előtte a Szerk. szócska áll, ha az idézett kötet magyar nyelvű; Ed., ha angol, olasz vagy latin; Éd., ha francia; Hrsg. vagy Hg. (=Herausgeber), ill. hrsg. vagy hg. (= herausgegeben), ha német nyelvű. Több szerkesztővel bíró angol könyvek idézések az Ed. helyett a többes számot jelző Eds. szócska áll. Több szerkesztő esetében azok neve között nagyködtőjel van (nem vessző).

A kiadás helye, a kiadás éve e sorrendben következnek, közöttük vessző áll. A kiadás helyét mindig eredeti nyelven és teljes egészében ki kell írni (pl. Wien vagy Budapest). A kiadó nevét csak akkor kell megadni, ha az valamilyen szempont miatt feltétlenül szükséges (hely nélkül, csak kiadóval megjelent kötetek, könyvtörténeti tanulmányok stb. esetén) – ekkor a kiadás helye és a kiadás éve közé, vesszővel elválasztva kerül.

Az idézett könyvet magába foglaló könyvsorozat címét a kiadás évét követően zárójelben kérjük. A könyvsorozat szerkesztőjének nevét csak akkor kell megadni, ha a címnegyedben kiemelten szerepel a könyvben.

Folyóiratok esetében a folyóirat kurzívval szedett neve után vessző áll, majd normállal szedve az évfolyam, zárójelben megadva a megjelenés éve, majd a folyóirat száma következik.

Ezután az idézett lapszámok következnek, amelyek után az o. rövidítés áll. Több egymást követő lapra hivatkozás esetén közéjük nagyköjtőjelet kell tenni (33–59. o.), több egymással nem érintkező lapszám esetén ezek közt pont és vessző áll, és az utolsó lapszám után is pont áll (33., 52., 97. o.).

Az évszázadokat – az idézetekben és hivatkozott címekben lévő eltérő változatok kivételével – római számokkal írják.

A jegyzetekben az alábbi rövidítéseket kérjük alkalmazni (másokat nem): vö.: (‘vesd össze’); uo. (‘ugyanott’); Uő: (‘ugyanő’ ez mindig nagybetűvel és kurzívval, mert a szerző nevét helyettesíti, de pont nincs utána); ti. (tudniillik); sz. (szám); ill. (illetve); jegyz. (jegyzet, jegyzetek); pl. (‘például’); stb. (és így tovább); r. (‘recto’); v. (‘verso’); fol. (‘folio’).

A személynevek között a nagyköjtőjelet betűközzel, városok esetében szorosan, azaz betűköz nélkül helyezzük el. Pl.: *Kovács Tibor – Lengyel János*, de Wien–Köln–Bonn.

Internetről levett anyagok esetén kérjük, adják meg a honlap pontos címét és a letöltés dátumát ebben az alakban, pl.: <http://www.bibliothek.uni-augsburg.de/>; a letöltés időpontja: 2019. január 1.

Hadtörténelmi Közlemények Szerkesztősége